

Arkadiusz Mróz

Kollokwium habilitacyjne p. dr Anny Gołębiowskiej

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawnohistoryczny 56/3, 201-206

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KOŁOKWIUM HABILITACYJNE P. DR ANNY GOŁĘBIOWSKIEJ

Dnia 25 czerwca 2013 roku na Wydziale Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie odbyło się kolokwium habilitacyjne p. dr Anny Gołębiowskiej.

Podstawę przewodu habilitacyjnego stanowiła rozprawa pt. *Prawo Kościoła katolickiego do środków społecznego przekazu w świetle prawa kanonicznego i prawa polskiego*, Warszawa 2010, ss. 409. Recenzentami rozprawy byli: ks. prof. dr hab. Józef Krzywda (UPJPII), p. prof. dr hab. Tadeusz Zieliński (CHAT), ks. prof. dr hab. Mirosław Sitarz (KULJPII) oraz ks. prof. dr hab. Ginter Dzierżon (UKSW). Kolokwium habilitacyjnemu przewodniczył Dziekan Wydziału Prawa Kanonicznego UKSW – ks. prof. UKSW dr hab. Henryk Stawniak.

Rozprawa habilitacyjna p. dr Anny Gołębiowskiej składa się ze spisu treści (s. 5-8), wykazu skrótów (s. 9-12), wstępu (s. 13-26), sześciu rozdziałów (s. 27-353), zakończenia (s. 355-365) oraz bibliografii (s. 367-409).

W swojej monografii Autorka podjęła się próby szczegółowej analizy wybranych przepisów prawa kanonicznego i prawa polskiego w celu ustalenia i wskazania zasad dotyczących posługiwania się przez Kościół katolicki środkami społecznego przekazu i gwarancji dostępu Kościoła katolickiego do środków społecznego przekazu. Problematyka środków społecznego przekazu nie jest obojętna Kościołowi katolickiemu, dlatego też w prawodawstwie Kościoła znalazła istotne miejsce. Kwestia obecności Kościoła katolickiego w środkach społecznego przekazu nie jest także obca prawu polskiemu. Rozwiązania dotyczące przedmiotowego zagadnienia znalazły się również w postanowieniach Konkordatu z 1993 r. zawartego między Stolicą Apostolską i Rzeczpo-

spolitą Polską oraz stały się przedmiotem umów zawartych pomiędzy Konferencją Episkopatu Polski i Polskim Radiem i Telewizją Polską.

We wstępie dysertacji jej Autorka zauważa, że pogląd Kościoła katolickiego dotyczący środków społecznego przekazu zmieniał się w ciągu ostatnich wieków – od postawy negacji do całkowitej akceptacji. Ewolucja poglądów na temat środków społecznego przekazu wiązała się ze zmianą ich religijnej i moralnej oceny. Postawa Kościoła katolickiego zmieniała się z niechętniej na otwartą, co doprowadziło do wypracowania katolickiej doktryny środków społecznego przekazu. W dalszej części Autorka stwierdza, że Kościół katolicki wypełniając powierzone mu zadania wypracował taki system pracy duszpasterskiej, w której wykorzystuje najbardziej skuteczne metody. Z uwagi na to powstanie środków społecznego przekazu, zwłaszcza radia i telewizji otworzyło przed Kościołem katolickim możliwość wykorzystania ich w celu prezentowania swojego orędzia. Można zatem powiedzieć, że w obecnych czasach środki społecznego przekazu stały się tzw. „nowoczesną amboną”, z której Kościół katolicki może głosić wszystkim ludziom na całej Ziemi Ewangelię, czyli Dobrą Nowinę o Zbawieniu.

W swej monografii Autorka przedstawia problematykę prawną środków społecznego przekazu z uwzględnieniem ich rozwoju począwszy od Starego Testamentu, a kończąc na obecnych uregulowaniach zawartych zarówno w prawie kościelnym, jak i prawie polskim. Rozprawa prezentuje także sposób, w jaki współczesny Kościół katolicki wykorzystuje środki społecznego przekazu.

Analizy zagadnienia prawa Kościoła katolickiego do środków społecznego przekazu dokonano w oparciu o źródła prawa kanonicznego i prawa polskiego. Wykorzystanymi w pracy źródłami prawa kanonicznego są w szczególności: Kodeksy Prawa Kanonicznego z 1983 roku i 1917 roku oraz odnoszące się do kwestii środków społecznego przekazu dokumenty Soboru Watykańskiego II (m.in. Dekret o środkach społecznego przekazu *Inter mirifica* z 1963 roku), dokumenty posoborowe oraz pokodeksowe (m.in. Instrukcja duszpasterska o środkach społecznego przekazu *Communio et progressio* z 1971 roku oraz Instrukcja duszpasterska *Aetatis novae* z 1992 roku). Innymi źró-

dłami, które zostały wykorzystane w monografii są dokumenty Konferencji Episkopatu Polski dotyczące zasad emitowania w programach radiowych i telewizyjnych przekazu nauki chrześcijańskiej. W zakresie prawa państwowego źródłami tymi są w szczególności: Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 roku, ustawa z dnia 26 stycznia 1984 roku - Prawo prasowe oraz ustawa z dnia 29 grudnia 1992 roku o radiofonii i telewizji. Istotnym źródłem, które zostało wykorzystane w publikacji jest Konkordat z 1993 roku zawarty między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską. Opracowanie zostało oparte na bogatej wielojęzycznej literaturze przedmiotu. W pracy zastosowano metodę historyczno-prawną i dogmatyczno-prawną. W rozprawie pojawiają się także elementy analizy prawno-porównawczej. Pomocniczo zastosowano także metodę teologiczną.

Na strukturę pracy składa się sześć rozdziałów. Rozdział pierwszy (*Pojęcie i geneza środków społecznego przekazu*, s. 27-80) stanowi wprowadzenie do problematyki środków społecznego przekazu. Autorka wyjaśnia znaczenie pojęcia „środków społecznego przekazu” i ukazuje ich ewolucję. W tej części rozprawy ukazano historię komunikowana się ludzi oraz zmieniające się systemy i sposoby przekazywania informacji. Przedstawiono tu także klasyfikację środków społecznego przekazu. Wskazano ponadto na znaczenie oraz funkcje środków społecznego przekazu.

W rozdziale drugim (*Prawo Kościoła katolickiego do środków społecznego przekazu w świetle dokumentów Soboru Watykańskiego II i prawodawstwa posoborowego*, s. 81-157) dokonano analizy tekstu Dekretu o środkach społecznego przekazu *Inter mirifica* z dnia 4 grudnia 1963 roku. Przy tej okazji wskazano na kwestie związane z prawem dostępu do informacji oraz granicami działania środków społecznego przekazu. W tej części pracy poddano także analizie tekst Instrukcji duszpasterskiej o środkach społecznego przekazu *Communio et progressio* z dnia 23 maja 1971 roku. Wskazano tu na prawo dostępu do informacji, obowiązki pracowników zatrudnionych w środkach społecznego przekazu, znaczenie środków społecznego przekazu w dziedzinie nauczania, kultury i rozrywki, użyteczność środków spo-

łecznego przekazu dla katolików oraz działalność katolików w wykorzystaniu poszczególnych środków społecznego przekazu.

Rozdział trzeci (*Prawo Kościoła katolickiego do środków społecznego przekazu w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r. i w dokumentach pokodeksowych*, s. 159-214) prezentuje i omawia regulacje dotyczące prawa Kościoła katolickiego do środków społecznego przekazu zawarte w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 roku, Instrukcji duszpasterskiej *Aetatis novae* z 22 lutego 1992 roku oraz w wybranych dokumentach Konferencji Episkopatu Polski. Odwołując się do poszczególnych kanonów Kodeksu Prawa Kanonicznego Autorka wskazuje tu w szczególności na zadania biskupów i wiernych w kwestii środków społecznego przekazu (w tym na współpracę wiernych świeckich z biskupami oraz zadania rodziców katolickich) oraz ograniczenia związane z korzystaniem ze środków społecznego przekazu. Przedstawiono tu także zadania związane ze wspieraniem środków społecznego przekazu. Omawiając Instrukcję duszpasterską *Aetatis novae* Autorka zwraca uwagę na kwestię manipulacji w środkach społecznego przekazu, prawo do uzyskiwania i przekazywania informacji oraz tworzenie społeczeństwa poinformowanego. Wśród analizowanych dokumentów Konferencji Episkopatu Polski dotyczących środków społecznego przekazu znalazły się: Regulamin Kościelnej Redakcji Transmisji Mszy świętej radiowej z 1986 roku, Wskazania dotyczące fotografowania i filmowania podczas celebracji liturgii z 1994 roku oraz Normy dotyczące występowania duchownych i osób zakonnych oraz przekazywania nauki chrześcijańskiej w audycjach radiowych i telewizyjnych z 2004 roku.

W rozdziale czwartym (*Gwarancje dostępu Kościoła katolickiego do środków społecznego przekazu w Konkordacie polskim z 1993 r.*, s. 215-238) Autorka poddaje analizie gwarancje dostępu Kościoła katolickiego do środków społecznego przekazu wynikające z Konkordatu z 1993 roku zawartego pomiędzy Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską. Wskazane tu zostało prawo Kościoła katolickiego do swobodnego drukowania i wydawania publikacji, prawo Kościoła katolickiego do posiadania i używania własnych środków społecznego

przekazu oraz prawo Kościoła katolickiego do emitowania własnych programów w publicznej radiofonii i telewizji.

Rozdział piąty (*Gwarancje dostępu Kościoła katolickiego do środków społecznego przekazu w prawie polskim*, s. 239-284) prezentuje uprawnienia Kościoła katolickiego w zakresie prowadzenia działalności prasowej i wydawniczej oraz posiadania własnych rozgłośni radiowych i telewizyjnych, jak również emitowania własnych programów w publicznej radiofonii i telewizji. Przy tej okazji Autorka dokonuje analizy stosownych przepisów ustawy z dnia 26 stycznia 1984 roku – Prawo prasowe oraz ustawy z dnia 29 grudnia 1992 roku o radiofonii i telewizji. Omówiono tu także postanowienia Porozumienia Konferencji Episkopatu Polski z Polskim Radiem S.A. z dnia 30 sierpnia 1994 roku oraz Porozumienia Konferencji Episkopatu Polski z Telewizją Polską S.A. z dnia 23 czerwca 1994 roku. W tej części rozprawy Autorka wyjaśnia także znaczenie pojęcia wartości chrześcijańskich w środkach społecznego przekazu w świetle polskiego prawa.

W rozdziale szóstym (*Analiza realizacji prawa Kościoła katolickiego do środków społecznego przekazu w Polsce*, s. 285-353) przedstawiono rozważania poświęcone realizacji prawa Kościoła katolickiego do środków społecznego przekazu w latach 1945 – 1989. W tej części rozprawy Autorka poddaje także analizie kwestie aktualnej realizacji prawa dostępu Kościoła katolickiego do środków społecznego przekazu w zakresie swobodnego drukowania i wydawania publikacji, posiadania i używania własnych środków społecznego przekazu oraz emitowania własnych programów w publicznej radiofonii i telewizji.

Rozprawa została zwieńczona zakończeniem (s. 355-365), w którym Autorka podsumowuje zawarte w pracy rozważania. Wskazano tu, iż poglądy Kościoła katolickiego na temat środków społecznego przekazu kształtowały się wraz z rozwojem zjawiska komunikacji społecznej i podlegały ewolucji, która doprowadziła do wypracowania aktualnej doktryny. Jednocześnie istotnym elementem mającym wpływ na zmianę stanowiska Kościoła katolickiego w przedmiotowej kwestii była ewolucja nauki i poglądów Stolicy Apostolskiej.

Autorka stwierdza również, że w środkach społecznego przekazu Kościół katolicki widzi narzędzie służące jego misji, dlatego też domaga się prawa do ich posiadania, jak również dostępu do publicznych środków przekazu. Kieruje się w tej kwestii racjami prawno – naturalnymi, które z jednej strony wynikają z rozumienia Kościoła katolickiego, jako zhierarchizowanej społeczności, z drugiej strony natomiast racjami teologicznymi, wynikającymi z rozumienia Kościoła katolickiego, jako wspólnoty duchowej. Racje prawno – naturalne wynikają z prawa do wolności religijnej, a racje teologiczne bazują na prawie wrodzonym, jakim jest obowiązek głoszenia Ewangelii. Realizując swoje zadanie Kościół katolicki poszukuje różnych sposobów i narzędzi, z tego też względu środki społecznego przekazu nazywa „narzędziem Bożej Opatrzności”.

Rada Wydziału Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, biorąc pod uwagę pozytywną ocenę rozprawy habilitacyjnej i całego dorobku naukowego Habilitantki oraz wynik kolokwium habilitacyjnego, podjęła uchwałę w sprawie nadania p. dr Annie Gołębiowskiej stopnia naukowego doktora habilitowanego nauk prawnych w zakresie prawa kanonicznego.

Arkadiusz Mróz